

VELEBITSKE VATRE

(filmski scenarij)

Mala kamenita uvala s nekoliko golih borova i nakrivljenih smreka na strmoj uzvišici i s maslinikom na suprotnoj strani. Siesta kasnog travanjskog popodneva. Na nepomičnoj površini mora vidi se polukrug nanizanih pluta tunolovske mreže. S obiju strana uvale stoje straže (tunolovske osmatračnice, tzv. *pataneške*). Ispod jedne straže mala ribarska suho zidana kućica, a uz nju pred obalom dvije duge crne ribarske barke, svaka s podugačkim igom. Vide se visoko na stražama dvije siluete ribara.

Pred kamènjarem sjedi sredovječni ribar Matina pre-matajući stare polugnjile konope. Iz objestit gađa sitnom isušenom ribicom, što se sapelela među konopima, pravo u usta svog golobradog sinovca Ražu, koji se zavalio na pramcu jedne od brodica i otvorenih usta drijema. Pogodèen, Raža se trgne i okrećući se Matini:

– E, barba Matina... lovite na suhom, a?

Matina uživa u preciznom pogodku.

– Muči i žvači što si ulovija.

Sa straže dopire glas mladoga Jake. Pred daščanim košem, u kojem sjedi, visi košara s bijelim kamenim oblutcima. Na drugoj je straži Jakin otac Bare, pognut i savijen u luku nad morem. Gledajući u daljinu Jako dovikuje ocu:

– O, ćaća... eno ih!

Matina se dolje uzmuva, očekujući od Bara točne vijesti.

– Ma bit će to one cisterne – dovikne umirujuće Bare.

U daljini se naziru tri nezgrapna i zdepasta široka broda, vjerojatno stari drvenjaci. Raža, koji je ležao u čamcu, skokne na Jakovu stražu i zaustavi se u po ljestava:

– Vražje cisterne, kume Bare!

– A?! – nestrpljiv je Matina.

– ...Od Lošinja idu... od Ilovika... onamo od Palacola... od Orjula... – Raža je u nedoumici.

– Ma bit će... iz oblaka! A di ti je, sinko pamet! A znaš ti, голуš, znaš li ti – prilazi straži na koju je Raža nalegao – kako se ide u pomorsku bitku? A!? ... Tigetov, Sentišvan! I ona silna mornarica... sto brodova! Topovi! Ne osvaja se, otok bragocima!... Zelen si ti još, mali! Da cisterne... trabakuli... od Palacola... Palacol je za kanjce lovit, ne za desant... Kanonade, moj gosparu, kanuni, a ne ova-ko... po bonaci. Italija je morska sila... Ima ... pun Jadran flote... baštimenti! Venecija svjetska... nautika... porat od brodi i brodi...

Jako dovikuje ocu na drugu stražu:

– U gradu ih čekaju još od sinoć.

– Sad su ih dočekali! – promrsi Bare namještajući košaru i prevrćući u njoj kamenje. Izmakne mu se u more nekoliko oblutaka.

Matina iznenađeno:

– Šta? Ili ulaze u mrižu? – dovikne, misleći na tune.

– E, e... u mrižu... u mrižu – ironično odgovori Bare – U mrižu. Ako Bog dâ!

Kamenje je uznemirilo mirnu površinu. Mreža se pružila savinuta u luku kao da će sapeti nevidljivu neman.

* * *

Gradić je na povišokom poluotočiću. Na povišenom malom trgu kraj kamene ograde stoji postariji zadrigli Menego, a oko njega nekoliko sijedih trgovčića, hoteljera, činovnika. Trgovac napregnuto gleda na pučinu kroz mali jednostruki prastari pomorski dalekozor, gotovo igračku. Govori sebi u bradu:

– Ne, ne, ma kakvi, pa nisu, oštijadelamadona, ne može bit samo tri! Ja još ne vidim... ne može se dobro sve razabrati, ali to je, morala je, perbako, veća flota... a bit će i cijeli konvoj... Ovo sprijeda, to su, naprednice..., kako se kaže... izvidnice, prethodnice. Mah, imaju oni torpiljarke... za ovu svrhu! O ho! Brodove svake vrste... desantne...

Menego zamišljeno šuti.

Dječak sjedi na zidu promatrajući više dalekozor nego brodove u daljini. Jedan iz grupice oko Menega saleti dječaka:

– Ti, slušaj!

Dječak izbjegava nepovjerljivo i pokušava se udaljiti.

– Čekaj, stoji, mali, da ti kažem! Bogati... ajde, slušaj me! Pođi zvonaru... nonculu, slušaš li, jesi li me razumio... Pođi zvonaru i reci da je rekao gospodin načelnik neka odmah pita župnika i pođe na zvonik. Ma ne treba ni pitat! Čim vidi da je flota prošla svjetionik... lanternu, neka breca i slavi kao za veliku misu... Ma ne! Neka prije dođe ovamo na Pjacetu... nek se javi načelniku. To mu reci: neka dođe odmah na Pjacetu... Ajde, brzo!

Dječak se udalji praveći mu »dugi nos«...

Ali pri posljednjim, riječima Trgovac nije više ni pazio na dječaka. Bilo mu je glavno da ostali, a naročito Menego čuju kako se on brine za zajedničku stvar... Onda se uspravi i upita Menega:

– Četvrti se još ne vidi? A? Vidi li se još koji, šjor Menego?

– Mmmm... Skokni ti do župnika – reče Menego jednome od svojih.

* * *

Po ulicama se zatvaraju vrata i kapci. Sve bez žurbe, sve tajno i tiho, kao da se sprema duboka i olujna noć. Djevojačka ruka skida krletku s kanarincem i vijenac suhih smokava – kapak se zatvara. Skuplja se rublje sa sušila.

Pod starom gradskom zidinom, tri mladića zasukanih nogavica gacaju pličinom između velikog kamenja i

skrivaju u otvor kanala tešku »Bredu«. Jedan, gledajući prema pučini, uvjerenost:

– Baš bismo ih mogli dočekati... rafalima! Drvenjaci su.

– Daj, dodaj! Ajde ne budali!

– Opet se zatvaraju kapci. Zaključava konoba.

* * *

Na Pjacetu je još uvijek grupica oko Menega. Trgovac spusti dalekozor i reče manje veselo:

– Šta je – tu je.

Menego:

– Ja sam... rekao svoje. A i vi, bogami. Vidimo se na obali. – Širi bespomoćno ruke. – To je naša dužnost. Funkcija!

Na rastanku netko upita:

– Dobro bi bilo dovesti i žene, a?

– Dovedi ti svoje mačke – reče Menego – One su specijalitet.

* * *

U luku ulazi zadnji trabakul načičkan vojskom. Prva dva se već iskrcavaju na obalu. Kako izlaze, tako se postrojavaju. Okružen grupicom s Menegom na čelu, na bijelom konju sjedi talijanski *colonello*. Podalje uza zidove nekoliko skutrenih znatiželjnika. Iza *colonellovih* leđa iskrcava se još talijanska vojska i kamioni. Grupica oko Menega uzvikuje:

– Viva! Evviva!

Colonello se izdire:

– *Vigliachi! Cosa fanno i paesani! Dove sono le bandiere!? Ignoranti!*

Zvona neujednačeno i plačljivo zazvone. Menego to samo promatra, dostojanstveno, ali sa strahom u očima.

Menego: – A tko će nam dati te zastave!? Odakle?!

* * *

Talijanski šofer izvodi grotesknu pantomimu svečanog skidanja jugoslavenske zastave s koplja pred općinskom zgradom, tobože puše u trubu (u šaku), lagano ispušta konopac i onda čisti njome blatobrane kamiona. Uprljaju zastavu baca u more, i pljesne dlanovima.

Kraj talijanskog broda stariji građanin govori drugome u po glasa

– Gledaj... FLOTA! – (Na krmi trabakula ispisano ime »LILI«)

– Kakvi smo... dovoljna je i Lili. – rezignirano odgovori drugi.

Tri mladića, koji su skrili mitraljez, podozrivo pogledavaju iz prikrajka. Mrko, ali samouvjereno.

* * *

Na staroj gradskoj zidini skida se veliki kameni reljef dvoglavog orla i umeće stari venecijanski krilati lav donesen iz lapidarija.

Gradom prolazi po koji talijanski oficir, Menego i značajna dječurlija. Menego, uvijek tjeskoban i uplašen, nevoljko obavlja dužnost domaćina, pokazuje na fasadi renesansne zgrade dvoglavog Jana:

– A to je dvoglavi bog Jan... ne sa dvije glave, nego samo sa dva lica: jednim licem u crnu prošlost, i drugim u lijepu budućnost... ha, ha, ha! *Significante, no è vero, a!?* – usiljeno se šali i smije.

Kroz prozorske kapke oči vire na ulicu.

Prolaze dva talijanska vojnika, svaki sa po dva zaplijenjena radio-aparata pod rukama.

* * *

Na staroj, obrasloj zidini talijanski vojnici prerušeni u jugoslavenske uniforme pale naramke slame, a drugi, u

talijanskim odorama, insceniraju juriš. Talijanski kinoreporter snima. *Sergente* je okupio oko sebe djecu. On prostire veliku talijansku zastavu po zemlji:

– Stavit ćemo ovo na zemlju da se ne šporkate – zatim pokazuje svoj dlan na kome se srebne sjajne lire – Evo, sve po pet lira! Treba uloviti ustima, bez ruke samo ustima. Ta se igra zove morskoga pasa... am, am! Sve što morski pas uhvati ustima, njegovo je! Ala, idemo! Samo ustima, e! Pa ćemo vas slikat za kino! – Baca lire na zastavu, djeca kleknu i kupe ustima sitniš. Snimatelj snima kako djeca »ljube« zastavu. »Pusicom« pokazuje *sergentu* da je vrlo zadovoljan snimkom. – *Guarda che non sian visibili i soldi, e!*

* * *

Početak ljeta. U nadsvođenom predvorju općine oko Menega se okupili Bare, Matina, Janko, Raža i još neki ribari. Menego žuri u Općinu, ali ga oni sustižu i mole za objašnjenje. Matina mu govori:

– Gosparu moj, načelnice, ma neka onda barem zabrane talijanskim tunolovcima da nam love ispred nosa! Molimo vas! To je vaša i naša riba! Naš kruh!

– Dođu nam do prid samu obalu s motorima, a lučka kapetanija je propisala jednu milju i pol... – započne Bare.

– Ja vam ne govorim kao gradonačelnik, nego kao gazda od tunere, kao vaš gospodar... Ma slušaj me dobro! Ako ja moram sakramentanoj vlasti plaćati tolike takse, slati ribu na Rijeku i na Lošinj, trošiti za transport, led, sol, pakiranje i sve drugo, ja vam, braćo, ne mogu dati nikako više od deset posto. Deset posto – i to je, bogami, puno! I kako puno! Evo, zadnji križ... A njihove ćemo tunolovce... ne boj se... bez brige budite...

– Barem da nam ne krađu ribu s motorima – zavapi Matina.

– Eh, pusti ti to, moj Matina, znam da je važno! – do baci neodređeno Menego, a onda, kao intimno, uhvati ga

za rame – Sva bi ova vaša mladarija morala u vojsku da nema tunere! Da nema mene! Ja ću s njima sve to... nali-jepe, diplomatski, ne može se ništa tum-bum, pusti ti meni... To su arditi! – reče ogledavajući se – Arditi, da, da! Šta vi znate, bili ste još šmrkavci za onoga rata!

Ribari se zгледаše, a Menego se uspne u Općinu.

* * *

Doboka noć. Na parobrodu uz brodsku ogradu Marko, osamnaestogodišnji Menegov posinak i nešto stariji klerik Miše u crnome odijelu, drugi Barin sin i Jakin mlađi brat.

– Ti si, moj Miše, tvrd ko katekizam, sunca mi! Ma ne ćeš da čuješ!

– Opet ti!

– Da opet. Ali slušaj, kad su mene prije tri godine izbacili iz sjemeništa...

– Ali ti još nisi bio klerik. Shvati!

– Zato sam bio izbačen *naglo*, odjednom, naglavce. Ti ipak imaš vremena pripremiti i roditelje i župnika.

– Ti nisi bio obučen! Ne znaš kako je to... kad si već na bogoslovlju... nije to gimnazija...

– Što to znači: danas kravatu, sutra sive hlače... preko praznika... pa onda u košulji i još zavrneš rukave kao da ideš s posla... A onda, kad te podkraj ljeta sretne župnik s Ružicom, samo se isprsiš...: evo, gospodine, tu je indeks pravnog fakulteta u Zagrebu!

Miše kao za sebe:

– Teško je nakon svega toga ostati... i pošten... Ne možeš sebe poštovati, ako varaš i vrdaš. Ružica i Bog... ne, ne, znam što ćeš reći!... Znaš i ti sve te opasnosti vanjskog svijeta... Ostavimo to!

– Misliš li da sam onda i ja... samo vanjska fukara.

– Što govoriš! Ti imaš dobrog strica, ili poočima, barbu, kako li ga zoveš... a, eto, pa ipak, morao si mu i ti slagati da si sjemenište napustio zbog bolesti, ne znam, pro-

širenih hilusa... tobože. Laž te prati na prvom koraku u vanjski svijet.

– Protjerao bi me da zna! Bjež...!

– A moji su roditelji... uskogrudni, konzervativni, seljaci, priprosti ribari, kako da kažem... ne rasuđuju mnogo; oni u meni vide ugled, čast, dostojanstvo, možda i lijepi život. Meni bi odobravao samo brat! To znam. A to bi bila prava sablazan. Moj brat Jako... umišlja da je ateist. Zamisli: seljačić, ribar, neznanica – ateist! Pa ipak psuje toga našeg gospodskog Boga. Veli: ne zna taj Bog za ribare.

Marko se nasmije. Obojica se nasmiju.. – Ali znaju ribari za njega!

Brod šumno plovi; na tamnome moru bjelasaju se u tmimi zapjenjene brazde. Noć bez mjesečine, rijetke zvijezde. Dvije sjene, Miše i Marko uz ogradu broda, oslonjeni na ogradu.

– *Bog je noć za one stvorio, na koje nije danju mislio* – Marko poluglasno odrecitira.

– Kranjčević i moj brat... slični brbljavci – doda u polušali Miše – i to je tvoja lektira!

– Istina. Sad ja mogu čitati što hoću. I to je ipak neka prednost vanjskog života! Po vlastitu izboru.

– Možda će se i Bog i moj brat naknadno sjetiti jedan drugoga... jedne ovakve noći!

* * *

Marko sjedi u Menegovoj kuhinji. Još je noć. Retardirana Lukre poslužuje ga čajem i sve se nepotrebno cereka od radosti što ga vidi. Marko u primaćoj sobi spazi radio-aparat:

– Odakle ovdje radio?

– On ga je dobio, on Barba. Ga je na dar dobio. A šta ja znam kako. Kažu da se ne može kupiti. A on je načelnik, on je glavni na otoku. Kažu »šinjor prešidente«, hi, hi, hi.

Marko se mršti. Lukre nastavi:

– Hoćeš da ga navijemo? Uvijek svira. I po danu i po noći. Ja ga ne znam sama... Ako ti znaš, navij ga ti... ja se

bojim. Ne, ne ništa se ne bojim. Možeš... slobodno... ma ne jako, jer Barba spava. Da čuješ kako svira i govori. Govori ko živ... Bože mi oprost. Kako da je unutra čovik.

– Umoran sam. Idem se i ja zavaliti.

– ŠŠŠŠ, tiho... on spava. Hi, he, hi. Laku noć. Naš putnik... hi, hi...

* * *

U ranu zoru Miše sam, s malim putnim kovčegom ide cesticom, oko koje su škrte oranice, borova šuma, maslinici. Prolazi uz more. Vidi se malo selo, ribarske brodice i veći drvenjaci. Zaustavlja ga talijanska patrola. Vođa patrola tobože pogleda na sat i dovikuje mu:

– Rano je! Kretanje je ograničeno. – Malo sumnjičavo ogledava njegovo crno odijelo odgonetavajući nema li posla s popom.

– Ja sam putnik – pokazuje putne isprave.

– *Un sacerdote?*

– *Studente... Teologia... Da Spalato, adesso. Con il piroscrafo.*

– *Beh, insomma! Va bene, va bene... Avanti!*

Miše kreće dalje. Sunce izlazi.

* * *

Na kamenitoj obali nekoliko žena i mladića sjede na kamenju i nogama u moru do listova stružu brnistru. Oko njih se more zamutilo, a po obali su razastrti bijeli snopovi isprane brnistre koja se suši. Među ženama je i Ružica. Žene razgovaraju. Jedan od mladića, Mrkan videći da je Ružica zamišljena i da ne sudjeluje u razgovoru, dobacuje :

– A sad će i naš student skoro doma. Bit će odmah veselije, je li tako, Ružica?

Jedna od žena:

– Ajde, ajde, Mrkane, svaki je đavo u tebi!

Ružica:

– Pustite momka nek se zabavlja. A brneštru će mu sipe oguliti.

Mrkanove noge stružu makinalno po golom kamenu u moru, a snop poluostrugane brnistre otplivao podalje. Na Ružičine se riječi uskomeša. Ustavši za brnistrom spazi Mišu na cesti. Iznenaden, pokazuje migom prema njemu:

– Nisam nego izustio!!! Ojla!

Nailazi Miše, pa sa ceste pozdravlja:

– Bog-daj, Dražani!

Svak na svoj način otpozdravlja, a Mrkan nadvikuje:

– Dobro uranio, mi se baš rastužili.

Miše prilazeći:

– A što, zbog ovih Talijana?

Jedna od žena, malo vragoljastija:

– Ma pusti ti Mrkana, pusti k vragu i Talijane! Reci ti, (hvata se tobože za ovratnik i suknju) A? Hoćemo li opet natrag u šemenište, ili...?

Ružica se zbuni; zbuni se i Miše.

Dok se Miše rukuje, Mrkan mu dobacuje:

– Govore da gazda raspušta tuneru. Navalili tunolovci. Motorni. Tvoj Jako se nešto zakvačio sa starim.

– S kim? S ocem?

– Ne, ne. S Menegom!

* * *

Na pročelju seljačke kuće, koju oveći maslinik dijeli od obale, suši se razapeta hobotnica i vise male vrše od šiblja. Čuje se meketanje ovaca i Jakov glas:

– ...na sto, deset... na dvjesta, dvadeset,... na trista... ma da deset posto... Deset ga vragova spržilo!

Pred kamenim sjedištem ispred kuće sjedi Jako i striže bijelu ovcu. Jutarnja tišina, sunce već dobro poodskočilo. Jako upravo pušta ostriženu ovcu i zauzlavši runo baca ga na sjedište malo podalje od sebe, gdje već ima nekoliko runa.

– ...I od ovoga deset posto... Samo sunca i zraka sto posto! I striženja, i straže, i svakoga vražjeg posla, sve po sto posto! I onda, hvatajući i vukući iz tora crnu ovcu za stražnju nogu, teпа joj. – I vas ćemo, šinjora skratit za dlaku. Voštra kamiča nera, crna košulja, via... via...!

Odjednom mu sleti u krilo jedno runo. Trgne se, a ovca se izmakne i odbježe na pol ostrižena. Iza ugla se pojavi Miše. Pokaže mu prstom da šuti. Malo je hladan prema bratu, šapne mu:

– Jesu doma?

– Oj, pope! Samo je mater.

Iz kuće se začuje majčin glas:

– A šta puštaš na pol ostrižene ovce, Jako!

Uto se ona pojavi na vratima. Iznenadi se i zagrli sina. Oboje udoše, a Jako potrči za ovcom, u trku nekud neodređeno promumlja:

– Trebalo bi i njemu onu kamiču neru... via... via! O, crna, na crna, na! Stoj, vraže crni!

* * *

Miše sjedi u kući onakav kako je došao s puta i jede seljačku pogaču i mladi sir. Zidovi su puni slika i sličica. Mati posluje.

– Što Mrkan nešto kaže da gazda raspušta tuneru, da se Jako zavadio... s kim?

– Ne gazda, nego naši! Svi. Naši nešto spremaju! To mlađi, mlađarija. A Jako je prvi med njima. Neki od starijih im daju za pravo, samo se boje. Boje se Talijana, pa viču na mlađariju. Šta će ovo biti, Bože moj..!

– Hm, Jako... mali Lenjin! Mama, ja ću se svući! – izusti Miše nakon kolebanja.

– Svuci se, sinko, svuci, vidiš kakva je vrućina. Ura nilo ljeto.

Uzlazeći stubama, Miše nesigurno i jedva čujno:

– U civil... u civil... – A onda zastavši uvrh stuba dovikne majci – Majko! – očekujući odziv zaklopi oči i ugriže donju usnu.

– Oj, sinko?

– A što bi rekao ćaća... ako se ja...?

Vukući poluostrижenu ovcu, pojavi se na vratima Jako i dovikne gore bratu:

– Rekla je, ako se ovoga lita ne raspopiš, da će se udat za Mrkana.

Mati ga odgurne od vrata:

– Aj đavlu, antikriste!

* * *

U gradu o prvom sumraku šetaju obalom, između ostalih, tri mladića, a s njima je i Marko. Talijanski pukovnik prolazi na konju.

Njihovu pozornost svrate djevojke, i oni zapjevuckaju neku domaću pjesmu. Naglo se kraj njih stvori postariji civil:

– Basta! – odmjeri ih pogledom i prođe. Marko se zaprepasti, a jedan od trojice primijeti:

– Nas je već nekoliko puta upozorio da se »hrvatski smije još samo govoriti.« A malo i da se iskaže pred onim konjem tamo... (colonello).

Dok nisu još dobro ni trepnuli, stvori se on opet pred njima i drekne:

– *A casa! Ajd doma! Subito!*

– Još je rano – reče ležerno Marko.

– *Cosa dici?!*

– Tek je sedam prošlo... – odvrati Marko pokazujući na gradsku uru.

Na deblu palme oglas *Copri fuoco dalle otto – fino le sei di mattina – Redarstveni sat od 20-6 h...*

Civil mu odalami ćušku.

Marko uskipi, ali ga drug povuče za rukav.

– Pusti smeće izdajničko!

Došavši malo k sebi, Marko:

– To je zato što smo pjevali...

– A ne znaš ti još. To njih vatra omami, kao vukove!

Pogledaj!

Marko se osvrne: pod vrhom Velebita plamsa mali jar-ki krijes. Jasno se razabire kako je sjajan i kako titra.

Ali Marko još ne razumije dobro o čemu se radi, nego zastane gledajući u tu treperavu zvijezdu, jedan od drugo-va strgne s palme oglas o redarstvenom satu.

* * *

Vatra na Velebitu plamsa, titra kao večernja zvijez-
da. Sumrak se spušta, a vatra sve sjajnija. Čuje se povik:
– Miše! Miše!

Jako sa straže doziva Mišu k sebi. Miše lješkaru pod-
no straže oslonjen o prvu prečku ogledavajući nokte na ru-
ci. Odziva se ne okrećući se:

– Uspni se samo malo, brže, brže! Samo pazi da ne pu-
kne prečka, trule su. Brže! – Miše se oprezno uspinje, visi-
na ga omamljuje. Jako neodređeno uzvikuje – Znaš li Ni-
kolu i Pavicu kuma Šanta?

– Znam, pa?

– Znaš li Jeru Mikulina?

– Pa znam, išli smo u školu... Šta je s njim?

– A znaš li brata tvoje Ružice?

– Šta hoćeš, o čemu govoriš?! – već nestrpljivo odgo-
vara Miše.

Jako se samo zagleda u krijes i zašuti.

Miše za bratovim pogledom razabra krijes.

– Pa što je, reci! Što je s njima?... Aaa, aha, pogađam!
Hajduci, vrte, ražanj! – Miše se okrene da će sici, ali Jako
se u sav glas smije.

– Ne mogu to biti oni – kalkulira Miše – Jučer sam
vidio u polju Ružicu s bratom... Hajde, ti crvenoarmežče,
smiri se! Priviđa ti se...

– To su, velečasni, oni zapalili! Baš oni, da!

– Samo tako odletjeli preko Kanala, ravno na vrh Velebita! Kako bi išli? Kako se prebacili? Čudo Božje, baš! I Ružica i svi oni, ma nemoj! Mali Lenjin vjeruje odjednom u čudesa. Blažena Djevice prosvijetli ga! E, moj brate, a da te malo poškropimo svetom vodicom?! Da ti pogasimo vatricu u glavi...

– Poškropit će oni njih! Ledenom vodom. Miko, Pavica, Jere, Ivan, oni, oni, ehehe! Ju-hu! Oni, oni! Sinoć su otišli ratovati protiv Talijana, večeras javljaju da su stigli zdravi i veseli..., ij juh! To i nas zovu! Zovu sve nas!

– Tebe zovu! Haha. Tebe, tebe zovu... hahaha! Ma, borami, čujem! – S dlanom na uhu – Ej, Jako, junače od straže! Zovu te, zovu, ma gledaj ti belaja!

– Znaš li ti, pope... ma znaš vraga... Komu ja govorim?!

– Hajde, hajde, znam, znam. Da si ti malo šordav, eto to! Smotali te takvi kao što si i ti – Miše se okrene da siđe s pataneške.

– Pa božji čoviče, kao da je to prvi put! Kako bi išli? Kako se prebacili?!

– Smrzlo se noćas more, pa pješke. To ti je. Božji momci! – ironizira Miše. – Ili se kao Mojsiju more rastvorilo... pa lijepo preko Konala šećući...

Otac Bare uzrujava se sa druge straže:

– Šta ste se vas dva tamo uzplesali? Hoćete li da se skrši ta gnjila pataneška, pa da se nađete u mriži! Ne možete dvojica na nju!

Silazeći s pataneške, Miše pokoleban uzvikuje prema vrhu druge straže:

– Gledamo oganj na Velebitu, ćaća. Vi ste bili u vatrogascima, šta ne skočite gori gasit šumu!

– Kakav oganj... šta je ono? Šuma. A? I gori, boga mi! Ono je zazbilja oganj! I nije mali! A je l'se širi?

– A-a, ne širi se, ne. Samo se ponavlja. – smije se Jako. – Svakih par dana. Kad nije misečina.

– Ma nema tamo šume – tješi se Bare.

– Kamen gori, ćaća! Gori kamen! Ono, ćaća, peku tunjevinu za našega parona! Dobit će i on svoj dio... barem deset posto. Bit će pira!

* * *

U Menegovoj kući staro izrezbareno pokućstvo, velika ogledala, starinski stol, pri zidu veliki bankarski pisaći stol, oتمان. Menego sjedi na divanu kraj nećaka Marka, a Lukre sjedi samo na rubu visoke stolice. Sav u svečanom raspoloženju, Menego se obraća Marku:

– Bit će pira, a golušac! – tapše ga po nadkoljenici. Eto, zato sam vas zvao; i vi ste članovi ove kuće. A šta ti, Lukre, cmizdriš, šta cmizdriš, bedasta. Šta cmizdriš? – Marko sjedi zbunjen, vrti knjigu u ruci. Menego sve to vidi, odjednom skoči, i reče – Ja sam rekao svoje! – okrene se Lukri – A sad se gubi tamo, da ja s malim razgovaram!

Lukre nemoćno pobunjena:

– Ne, ne ću ništa! Hoću da čujem što će reći Marko. Više on ima pameti u malom prstu... – ali ne dovrši. – Menego je uhvati za rame i lagano udalji iz sobe, a ona pritom, ne opirući se, sikće razjareno. On zalupi vrata, a ona stane udarati o njih i vikati:

– Vi ste pokojnicu, pokojnu tetu zakopali! Vi ste je, vi bacili u grob, a sad hoćete da se ženite s onom krivošijom.

Menego stojeći nasred sobe drekne:

– Ja sam gazda, ja sam vas uzeo pod svoje, gledao kao svoju djecu, ja sam...

– Niste vi, nego ona! Ona, ona! Je bila kako prava mater...! I meni i Marku!

Menego naglo otvori vrata; Lukre podiže ruke očekujući udarac sva prestravljena.

– ...rekao svoje! – i zalupi vrata. Pošto je predahnuo, nastavi Marku:– Samo me još zanima kako ti gledaš na to... Ja sam svoje rekao... ali hoću tebe čuti.